

Det offentliga rummet – vårt gemensamma vardagsrum

Levande stadskärna – platser för alla

Bostaden – en mänsklig rättighet

Transport och infrastruktur – tillbakagång för bilen

White Arkitekter
Den hållbara staden | 2023

white

Med inspiration från vår närliggande natur har vi skapat en miljö som väl efterliknar stadens rytmer i gläntor och snår, mitt i stadens brus. Vi har utformat Houdini Sportswears hub på Kungsgatan i Stockholm, där hållbarhet står i fokus – och där besökarna bjöds in att slå sig ner vid fikensliten.

INNEHÅLL – DEN HÅLLBARA STADEN

Förord 04

Om denna rapport 06

KAPITEL 1
Det offentliga rummet
– vårt gemensamma vardagsrum 08

KAPITEL 2
Levande stadskärna – platser för alla 18

KAPITEL 3
Bostaden – en mänsklig rättighet 24

KAPITEL 4
Transport och infrastruktur
– tillbakagång för bilen 32

Innehåll

FÖRORD – DEN HÅLLBARA STADEN

Två procent av jordens yta består av städer. På den ytan bor mer än hälften av jordens befolkning. Städerna står också för en majoritet av världens resursförbrukning och genererar 70 procent av de globala koldioxidutsläppen.

Planering, utveckling och utformning av våra städer har därmed en avgörande betydelse för att städerna ska vara fortsatt attraktiva och beboeliga – för betydligt fler generationer än den efter oss. Överskrider vi de planetära gränserna försvinner också grunden för ett mänskligt liv.

Det positiva i detta är att det är fullt möjligt att gestalta attraktiva och klimatneutrala livsmiljöer redan idag. Det är inget som hör framtiden till. Vi har i flertalet projekt bevisat att det är absolut genomförbart. Fönstret för förändring är fortfarande öppet och tillsammans kan vi driva den på riktigt.

När vi gestaltar livsmiljöer, i alla dess skalor, gör vi det med engagemang och delaktighet och med stor respekt för allas lika rätt till ett hållbart liv. Således är slutanvändarnas behov och åsikter mycket viktiga för oss. Genom en Novus-undersökning har vi därför tagit reda på svenska folkets åsikter, beteenden och preferenser i våra stadsrum.

Resultatet har vi sammanställt i den här rapporten och knutit an till det vi arbetar med dagligen – att utforma attraktiva, inkluderande och jämlika livsmiljöer som står sig över tid, med ett så lågt klimatavtryck som möjligt. Att skapa vackra byggnader och miljöer som människor uppskattar, är stolta över och inte vill ersätta är hållbarhet på riktigt. Därför har det varit otroligt spännande och inspirerande för oss att utvärdera svaren i vår Novus-undersökning.

Hur kan vi få mer levande stadskärnor? Gör kommunerna tillräckligt för att värna om den biologiska mångfalden? Erbjuder våra offentliga miljöer något för alla? Vad vill svenskarna helst bo närmast? Är det viktigt att arbetsplatsen ligger centralt? Det och mycket annat får du reda på i den här rapporten.

En mycket glädjande insikt är att det finns både en medvetenhet och vilja bland svenskarna att bidra till en hållbar utveckling. Vi är övertygade om att vi tillsammans, med hållbarhet som drivkraft, kan skapa långsiktiga värden i våra städer – för såväl människan och samhället som för vår planet.

Trevlig läsning!

Alexandra Hagen

Alexandra Hagen, vd för White Arkitekter

Just nu transformeras Slakthusområdet, strax söder om Södermalm i Stockholm, från industriområde till en urban stadsdel som blir stadens nya mötesplats för mat, kultur och upplevelser. Studio Slaktis är en tillfällig lokal, ett rum som visar vad man kan åstadkomma med cirkulär inredning – redan idag.

Råängen utmanar normen för hur vi vanligtvis fastighetsutvecklar och bygger i Sverige. På uppdrag av Domkyrkan i Lund projektleder White det ambitiösa och nydanande stadsutvecklingsprojektet. Med en stark värdegrund baserad på domkyrkans historiska och samtida roll i Lunds stadsutveckling, parat med en utforskande arbetsprocess, är förhoppningen att Råängen ska bidra till ny kunskap om hur vi utformar framtidens livsmiljöer.

OM DENNA RAPPORT – DEN HÅLLBARA STADEN

Denna undersökning har genomförts av Novus på uppdrag av White Arkitekter mellan den 13–22 mars 2023. Den är statistiskt säkerställd och har 3 390 respondenter mellan 18–79 år ur Novus Sverigepanel.

MEDVERKANDE EXPERTER

Anna Graaf, hållbarhetschef | Anna Graaf började som miljöspecialist på White år 2001 och är sedan 2012 företagets hållbarhetschef. Hon är även ledamot i regeringens Delegation för Cirkulär Ekonomi, som enda representant från bygg- och fastighetssektorn. Anna är civilingenjör och har drivit och utvecklat miljö- och hållbarhetsfrågor inom arkitektur, bygg och stadsplanering i över 25 år. Hon har under flera år utsetts till en av "Sveriges 101 Hållbarhetsmägtigaste".

Viktoria Walldin, socialantropolog | Viktoria är socialantropolog och har arbetat med social hållbarhet inom arkitektur och stadsutveckling sedan 2011. Hon drivs av att skapa jämlika, tillgängliga, demokratiska miljöer, där brukarens beteende och behov står i fokus. Hon kopplas tidigt in i projekten och genomför bland annat intervjuer, workshops, medborgarmöten och kulturanalyser för att ta reda på var behoven finns. Viktoria har bland annat arbetat med Kirunas stadsomvandling och det internationellt uppmärksammade projektet Flickrum – Places for Girls.

Gustav Fornwall, planarkitekt | Gustav är planarkitekt och har sedan 2009 arbetat med stadsplanering i planprocesser, utvecklingsplaner och tidiga skeden. Med en vana att identifiera knäckfrågor och verka för en helhetssyn i komplexa och visionsstyrda projekt arbetar Gustav i detaljplaneprocesser åt både kommunala beställare och som uppdragsledare i framtagandet av underlag till detaljplaner. Som stadsplanerare drivs han av att utforska teman som framtidens mobilitet, ekosystemtjänster och social infrastruktur för att skapa bättre livskvalitet i framtidens städer.

Cecilia Jarlöv, landskapsarkitekt | Cecilia är landskapsarkitekt med mer än 25 års erfarenhet av planering, gestaltning och projektering. Projekten hon arbetat med och ansvarat för visar på en stor spännvidd från nationalparker och naturreservat till parker, där rörelse och folkhälsa är centrala frågor. Drivande i hennes arbete är ansvaret för hur stadens offentliga rum uppfattas och att utforma hållbara och fungerande platser, där alla känner sig välkomna och bidrar till att människan får en rikare upplevelse av livet i staden.

Kristoffer Roxbergh, arkitekt | Kristoffer har en arkitektexamen från Chalmers Tekniska Högskola och har arbetat som arkitekt i 20 år. Med fokus på kundnytta drivs han av att tillsammans med övriga teamet leverera engagerande arkitektur, främst inom bostäder. Han har varit ansvarig arkitekt för bland annat multiBO – en, vid genomförandet, ny modell för studentbostäder i syfte att motverka ensamhet genom att förena människor och varit en del av Boverkets expertgrupp för student och ungdomsbostäder.

Det offentliga rummet.

KAPITEL 1

DET OFFENTLIGA RUMMET – VÅRT GEMENSAMMA VARDAGSRUM

Det offentliga rummet är den viktigaste mötesplatsen i en stad. Det är det rumsliga system som förenar staden och dess invånare – oavhängigt av öppettider och entréavgifter. Det utgör också en viktig mät punkt för en stads attraktivitet, sociala acceptans och motståndskraft mot klimatförändringar. Därmed hör utformningen av offentliga miljöer starkt ihop med hur vacker, jämlik och hållbar en stad upplevs.

I ett land som toppar listan för antalet ensamhushåll blir utformningen och tillgången till det offentliga rummet än viktigare. Väl utformat undanröjer det offentliga rummet sociala barriärer och stärker känslan av gemenskap.

– Det är när vi delar rum med andra som det obekanta blir bekant och det uppstår interaktioner med människor vi själva inte valt ut och planerat att träffa, säger Viktoria Walldin, socialantropolog.

I vår Novus-undersökning uppger 77 procent av svenskarna att stadskärnan de bor närmast erbjuder ett tillräckligt utbud av offentliga miljöer som passar just dem, t.ex. parker, torg och kulturhus. Däremot finns det en åldersgrupp som inte upplever att utbudet av offentliga rum är tillräckligt. Var fjärde respondent mellan 18–29 år anser att utbudet av offentliga miljöer inte passar dem.

– För att alla ska känna sig välkomna och inkluderade i det offentliga rummet måste vi som utformar dem tillgodose behov som sträcker sig över hela det demografiska spektrumet, även barn. Genom att involvera användarna i planerings- och designprocessen kan vi skapa jämlika miljöer för många olika och samtidigt stärka känslan av delaktighet och berättigande, säger Viktoria Walldin, socialantropolog.

25%

av Sveriges 18 – 29-åringar tycker inte att det offentliga rummet passar dem som person.

Hippodromen är Malmö Stadsteaters stora scen. Byggnaden uppfördes ursprungligen som cirkusbyggnad i slutet på 1800-talet och står nu efter omfattande renovering klar – en varm och mer tillgänglig mötesplats redo att öppnas upp mot stadens liv och en bredare publik. Renoveringen har smält samman nya arkitektoniska uttryck med historiska element från den ursprungliga cirkuslokalen.

**Det är när vi delar
rum med andra som det
obekanta blir bekant och
det uppstår interaktioner med
människor vi själva inte valt
ut och planerat att träffa.**

VIKTORIA WALLDIN, SOCIALANTROPOLOG PÅ WHITE

Sara Kulturhus är en byggnad för alla, där medborgarna varit involverade i processen från start. Det centrala läget, de stora genomskinliga glasfasaderna och entréer i alla riktningar skapar en välkomnande plats som ersätter bilden av en stram kulturinstitution. Den gigantiska oprogrammerade foajén fungerar som ett publikt vardagsrum som bjuder in till spontanitet, social interaktion och gemenskap, oavsett tidigare erfarenhet eller intresse av kultur.

I den östra delen av Hagastaden omvandlas den stora trafikapparaten vid Norrtull till en miljö för människor med ett nytt torg, nya parker och massor med grönska. Lummiga gaturum skapar stråk med växtlighet som renar dagvatten och underlättar för insekter, fåglar och människor att röra sig i stan.

Stor efterfrågan på parker och grönska i det offentliga rummet

I takt med att städer förtätas krymper våra gemensamma utrymmen. Ju mer urbana vi blir och ju mer städerna växer desto mer växer behovet av grönska och natur – dels för folkhälsan, dels för den biologiska mångfalden och klimatanpassning av städerna.

Efterfrågan på grönska visar sig också vara stor i vår Novus-undersökning. Drygt hälften av svenskarna vill se fler parker och grönområden i det offentliga rummet. Det finns också önskemål på fler mötesplatser med sittplatser för vila och samtal samt promenadstråk och gångvägar.

– När folkmängden ökar och bebyggelsen breder ut sig är det extra viktigt att skapa, utveckla och bevara gemensamma

ytor som ger sociala och ekologiska mer värden. Här spelar parker och grönområden en viktig roll, då det främjar fysisk aktivitet och social interaktion som i sin tur motverkar både fysisk och psykisk ohälsa, säger Cecilia Jarlöv, landskapsarkitekt.

Tillgång till grönska har visat sig utjämna skillnaden i hälsa mellan socioekonomiskt starka och svaga grupper. Därför är det av yttersta vikt att vi stadsplanerare och arkitekter planerar in grönstrukturer ur ett långsiktigt perspektiv och i flera skalor med fokus på närhet, tillgänglighet och attraktivitet.

48%

av svenskarna vill se mer parker och grönområden i det offentliga rummet.

Topplista.

DETTA VILL SVENSKARNA SE MER AV I DET OFFENTLIGA RUMMET

1. Parker och grönområden • 48%
2. Mötesplatser med sittplatser för vila och samtal • 40%
3. Promenadstråk och gångvägar • 27%
4. Kultur, t.ex. kulturhus och bibliotek • 22%
5. Torg • 14%

Grönska och ekosystemtjänster för motståndskraftiga städer

Grönska och fungerande ekosystem gynnar både människa och natur. Redan idag påverkar klimatförändringarna våra livsmiljöer genom ökad nederbörd, skyfall, förhöjda havsvattennivåer, torka och värmeböljor. När allt fler ytor blir hårdgjorda och asfalterade, vilket snarast är en regel när städer förtätas, blir det allt svårare att få vattnet att infiltrera, fördröjas och evakueras på ett bra sätt, så att det kommer till nytta och inte till skada.

– För att kunna hantera effekterna av klimatförändringarna och minska risken för översvämningar behöver vi frigöra hårdgjorda ytor och få in mer grönstruktur i våra offentliga miljöer och stadsrum. Det är också ett måste för att grönska och parker ska vara tillgängliga för alla och inte bara några få utvalda, säger Cecilia Jarlov, landskapsarkitekt.

Enligt Sveriges miljökvalitetsmål ska en majoritet av landets kommuner senast år 2025 ta tillvara och integrera stadsgrönska

och ekosystemtjänster i urbana miljöer vid planering, byggande och förvaltning i städer och tätorter.

– För de kommuner som tar målsättningen på allvar finns stora vinster att hämta; ekologiska, sociala och ekonomiska. Strategiskt utformade och placerade grönstrukturer bidrar till ekosystemtjänster som bland annat kan lindra effekterna av extremväder, förbättra luftkvaliteten, främja den biologiska mångfalden och bidra till människors välbefinnande, säger Anna Graaf, hållbarhetschef.

I vår Novus-undersökning svarar en fjärdedel av svenskarna att deras kommun inte främjar ekosystemtjänster eller den biologiska mångfalden, t.ex. genom att integrera grönska i staden för att värna om djurs och insekters livsmiljöer, rena luften och lindra konsekvenser av klimatförändringarna.

47%

av svenskarna tycker att deras närmiljö är tillräckligt motståndskraftig för att klara extremväder såsom kraftiga skyfall.

Verktyg.

EKOSystemTjänster – EN VERKTYGSLÅDA

För att främja arbetet med ekosystemtjänster i hela samhällsbyggnadskedjan har vi tagit fram Ekosystemtjänster – en verktygslåda. Syftet är att ge en överblick, kunskap och förståelse för de verktyg och hjälpmedel som finns idag samt för att inspirera till ett mer aktivt arbete för ekosystemtjänster i hela samhällsbyggnadskedjan.

Till verktygslådan:

En slumrande pärla har återigen blivit en mötesplats och grön oas i centrala Linköping. Grenadjärparken anlades ursprungligen av militären i en nationalromantisk stil men hade under en tid glömts bort och förvildats. Idag är den en artrik och rofylld plats för både vila, lek och sinnlig upplevelse mitt i stadens brus.

För att kunna hantera effekterna av klimatförändringarna och minska risken för översvämningar behöver vi frigöra hårdgjorda ytor och få in mer grönstruktur i våra offentliga miljöer och stadsrum.

CECILIA JARLÖV, LANDSKAPSARKITEKT PÅ WHITE

76%

av svenska folket vill se mer grönska i stadsmiljön för att främja ekosystemtjänster och värna om den biologiska mångfalden.

– Hur vi använder mark och vatten, planerar och bygger avgör om vi kan bevara och utveckla ekosystemens kapacitet att leverera ekosystemtjänster. Idag kan beslut tyvärr fattas utan att värdet av dem beaktas. Att jobba aktivt med ekosystemtjänster i hela samhällsbyggnadsprocessen är centralt för att vi ska kunna skapa långsiktigt levande, hälsosamma och resilienta miljöer, säger Anna Graaf, hållbarhetschef.

– Växtbäckade fasader, gröna gårdsmiljöer, takträdgårdar och terrasser är ett bra sätt att få in grönska där det annars inte hade varit någon grönska alls. Därutöver behöver det finnas en tydlig plan för en blågrön infrastruktur i kommuners översiktsplaner och handlingsplaner likväl som nationella och globala regleringar, riktlinjer och mål. Försvinner våra ekosystem försvinner också grunden för mänskligt liv, säger Anna Graaf, hållbarhetschef.

När södra Uppsala expanderar växer även behoven av att rena det smutsiga vattnet från staden och skydda den mot översvämningar. Den nya dagvattendammen på Exercisfältet löser båda problemen samtidigt som den bidrar till den biologiska mångfalden och skapar en plats där människor kan mötas, röra på sig och umgås.

Gröna värden.

VARFÖR INTEGRERA MER GRÖNSTRUKTUR I STADSMILJÖN?

- Minskar trycket på stadens dagvattensystem/tar hand om dagvatten
- Sänker temperaturen både inomhus och utomhus under sommarmånaderna
- Ger skugga och skyddar från skadligt UV-ljus
- Renar luften och dämpar buller
- Ökar välbefinnande och positiva hälsoeffekter
- Bidrar till attraktiva och sociala mötesplatser
- Främjar den biologiska mångfalden
- Ökar mark- och fastighetsvärdet

Levande stadskärna.

KAPITEL 2 LEVANDE STADSKÄRNA – PLATSER FÖR ALLA

De senaste åren har våra stadskärnor ställts inför ett flertal utmaningar. Butiksdöd och tomma kontorslokaler är bara några av de prövningar som städerna tåmpas med. För att våra städer ska vara tillgängliga och trygga platser för alla invånare krävs ett varierat utbud av butiker, bostäder, restauranger, mötesplatser och kultur.

Hela 60 procent av svenskarna vistas i stadskärnan varje vecka och 15 procent gör det varje dag. Undersökningen visar dock att det skiljer sig mellan de olika åldersgrupperna, det är framför allt unga i åldern 18–29 år som besöker stadskärnan så ofta som varje vecka. Hela 72 procent i åldersgruppen uppger detta, medan motsvarande siffra bland de mellan 50–64 år är betydligt lägre, nämligen 52 procent.

Resultatet visar också att de främsta anledningarna till att svenskarna besöker stadskärnan är kommersiella. Anledningen för så många som hälften är nämligen att shoppa och för nästan lika många att besöka restauranger och caféer. För en av tre i åldersgruppen 18–29 år fungerar dock även stadskärnan som en plats att umgås med sina vänner.

– En stadskärna som är levande under dygnets alla timmar är avgörande för att en stad ska vara en attraktiv och trygg plats för alla invånare. För att vi som arkitekter ska kunna bidra till en hållbar stadsutveckling är det viktigt att vi utgår från invånarnas förutsättningar och förstår såväl det lokala näringslivet som de sociala nätverken i en stad, säger Gustav Fornwall, planarkitekt.

20%

besöker stadskärnan för att möta upp vänner. Motsvarande siffra bland 18–29-åringar är 36%.

Forumtorget i centrala Uppsala är en av stadens främsta samlingspunkter och utformat för att vara en plats för alla människor och alla behov. Platsen har en historia av ungdomshäng, politiska möten och manifestationer. På torget står en 65 meter lång soffa som välkomnar förbipasserande att ta en paus men som också används som en scen för spontana uppträdanden.

Städer med vacker arkitektur och som är utformade utifrån människors behov och inte för bilars närvaro upplevs ofta som attraktiva platser vi gärna vistas i och återvänder till.

KRISTOFFER ROXBERGH, ARKITEKT PÅ WHITE

Grönska, butiker och uteserveringar efterfrågas i stads kärnan

En attraktiv stads kärna spelar en stor roll för en stads möjlighet till tillväxt, näringsliv och besöksnäring. Genom ett levande centrum kan en stad attrahera såväl invånare som besökare och företagare som alla är viktiga för stadens utveckling.

I vår Novus-undersökning har vi därför ställt frågan vad svenskarna önskar sig se mer av i sin stads kärna och resultatet visar att högst upp på önskelistan hamnar grönska och planteringar. Det svarar så många som 37 procent.

– Hur vi utformar en plats är central för hur väl den fungerar, hur uppskattad den blir och hur den kommer att användas. Grönska är en av flera viktiga komponenter i staden för att människor ska trivas och vilja vistas i den. Vår ambition är därför alltid att skapa gröna platser som bidrar till både människors och planetens välmående, säger Cecilia Jarlov, landskapsarkitekt.

Grönska följs av fler butiker och uteserveringar, det uppger 30 respektive 27 procent. Detta är något som pekar på vikten av ett levande gaturum där

planeringen och aktivering av byggnaders bottenplan blir en viktig fråga för arkitekter, stadsutvecklare och samhällsplanerare.

Apropå stads kärnans attraktivitet visar även undersökningen att 77 procent av svenskarna tycker att den stad de bor i (eller närmast) är vacker. Att där finns fina parker, byggnader, gator och torg.

– Städer med vacker arkitektur och som är utformade utifrån människors behov och inte för bilars närvaro upplevs ofta som attraktiva platser vi gärna vistas i och återvänder till. Vackra livsmiljöer bidrar även till en stolthet över platsen, vilket ökar människors vilja att värna och ta hand om den, säger Kristoffer Roxbergh, arkitekt.

Idag är det dock inte ovanligt att några av de mest attraktiva platserna i stads kärnan är planerade för bilar i stället för människor.

100 träd av olika slag kommer att planteras i nya Slussen som nu tar form i centrala Stockholm. Den nya Katarinaparken kommer att bli det grönaste inslaget. Parken blir en grön fristad för de som bor och arbetar i området och en välbehövlig plats för lek och avkoppling.

37%

av svenskarna önskar att se mer grönska och planteringar i stads kärnan.

I den nya stadsdelen Masthuggskajen som sträcker sig längs med Södra Älvstranden och ligger i direkt anslutning till Linné i centrala Göteborg ligger Brick Studios som rymmer kontor och coworking. På bottenplan finns lokaler för kommersiella aktörer som exempelvis restauranger och gym som bidrar till ett levande gatuplan samtidigt som de knyter samman den nya stadsdelen med stadslivet som präglas av liv och populärkultur runt Järntorget. Brick Studios binds samman med grannbyggnaden Våghuset genom en 1200 kvadratmeter stor terrass med gemensamma gröna ytor.

Arbetsplatser bidrar till ett levande stadsrum

Genom mångfald skapas trygga, hållbara och inspirerande stadsmiljöer. För att stadskärnorna ska hållas levande är en avgörande faktor att de har ett varierat utbud men också att människor vistas i dem under dygnets alla timmar, både under vardagar och helger. De som arbetar i stadskärnan bidrar precis som de boende till ett levande stadsrum, bland annat genom att göra ärenden på lunchen eller på väg hem från jobbet och att luncha på restauranger och caféer.

Men hur viktigt är det egentligen med en centralt belägen arbetsplats? Vår Novusundersökning visar att fyra av tio svenskar tycker att det är viktigt. Den främsta anledningen är för att kunna uträtta ärenden

i anslutning till jobbet, följt av att enklare kunna hitta på något efter jobbet. Undersökningen visar också att kvinnor i större utsträckning än män tycker att det är viktigt med en centralt belägen arbetsplats. Hela 46 procent av kvinnorna uppger detta medan motsvarande siffra bland män är 31 procent.

– När vi utvecklar kontor är det viktigt att vi skapar lösningar som möjliggör för ett levande gaturum med plats för kultur, besöksnäring och mötesplatser. Men för att miljöerna även ska hålla över tid och för att vi på ett effektivt sätt ska använda befintliga lokaler krävs också en ökad flexibilitet i samband med ombyggnation, säger Kristoffer Roxbergh, arkitekt.

Centralt värden.

DÄRFÖR VILL 4 AV 10 SVENSKAR JOBBA INNE I STAN

- Jag vill kunna uträtta ärenden i anslutning till jobbet • 57%
- Det blir enklare att göra något efter jobbet (t.ex. gå på restaurang, after work, konsert m.m.) • 47%
- Jag bor centralt • 29%
- Det gör att jag rör mig mer rent fysiskt, till och från jobbet och på lunchen • 29%
- Jag vill kunna luncha med/träffa bekanta som också arbetar i stan • 25%
- Jag tycker om pulsen, liv och rörelse • 19%
- Bredare lunchutbud • 18%

Bostaden.

KAPITEL 3 BOSTADEN – EN MÄNSKLIG RÄTTIGHET

Våra hem är våra liv, vår trygghet och vardag. Bostaden spelar en viktig roll för människors välmående och möjligheter i livet. Sättet vi utformar och bygger bostäder på har en stor betydelse för folkhälsan, social integration och även för klimatomställningen.

I Boverkets bostadsmarknadsenkät anger 204 av landets 290 kommuner att det råder ett underskott på bostäder på den lokala bostadsmarknaden. Och fram till år 2030 behövs cirka 63 400 nya bostäder – årligen. Det är mer än en halv miljon nya bostäder på åtta år. Men förutsättningarna för bostadsbyggandet har försämrats markant det senaste året. Bland annat visar Boverkets prognos att antalet bostäder med startbesked minskar kraftigt, från 71 500 år 2021 till cirka 33 000 i år.

– Det finns ett stort och akut behov av fler bostäder. Om Boverkets prognos för 2023 slår in är det oroväckande. Antalet bostadsprojekt med startbesked behöver öka kraftigt för att få rätt till en bostad som är stadgad i såväl FN:s konvention om mänskliga rättigheter som i svensk grundlag, säger Kristoffer Roxbergh, arkitekt.

En mycket viktig faktor i bostadsbyggandet är också att skapa bostäder i olika upplåtelseformer, boendeformer och storlekar, så att det finns bostäder för alla oavsett fas i livet.

– När vi ritat bostäder och skapar någons hem gör vi det på ett långsiktigt tillvägagångssätt som bygger på dialog och lyhördhet. Detta för att ta tillvara på människornas olika behov och preferenser likväl som platsens identitet, säger Kristoffer Roxbergh, arkitekt.

500 000*

Inom loppet av åtta år kommer Sverige att behöva mer än 500 000 nya bostäder

*Källa: Boverket

Med skarp arkitektur, smarta hyreslägenheter och en gemensam taktterrass med furstlig utsikt har Örebro fått ett nytt utropstecken. Kvarteret Stenen är något så unikt som flexibla hyresrätter till ungdomar som vill bo centralt och billigt.

Ett hem ska skänka trygghet, stabilitet och avskildhet likväl som en känsla av gemenskap och tillhörighet. Smörslottsgatan i Göteborg är den första etappen av flera i det expansiva och attraktiva området i östra Göteborg. Här har vi gestaltat två bostadshus med 88 lägenheter och en förskola. Förskolans tak fungerar som bostadshusens gård med gemensam grillplats, sittplatser och generösa planteringar, där de boende kan mötas och umgås.

Topplista.

DETTA ÄR VIKTIGAST FÖR SVENSKAR ATT BO NÄRA

1. Natur- och grönområden • 65 %
2. En bra livsmedelsaffär • 63 %
3. Goda förbindelse med kollektivtrafiken • 44 %
4. Vatten (hav/sjö/å) • 36 %
5. Min arbetsplats • 30 %
6. Attraktiv stadskärna/centrum • 26 %
7. Bra skola/förskola • 24 %
8. Vårdcentral/tandläkare/BVC • 23 %
9. Bra shoppingmöjligheter • 15 %
10. Varierat utbud av gym, träningsfaciliteter • 14 %

Detta vill svenskarna bo nära

I vår Novus-undersökning svarar 42 procent av Sveriges 18–29-åringar att de överväger att flytta under 2023. Majoriteten av dem ska flytta hemifrån, medan andra flyttar för studier eller jobb på annan ort. Intressant för denna målgrupp är också att dubbelt så många överväger att flytta ut från stan än in till stan.

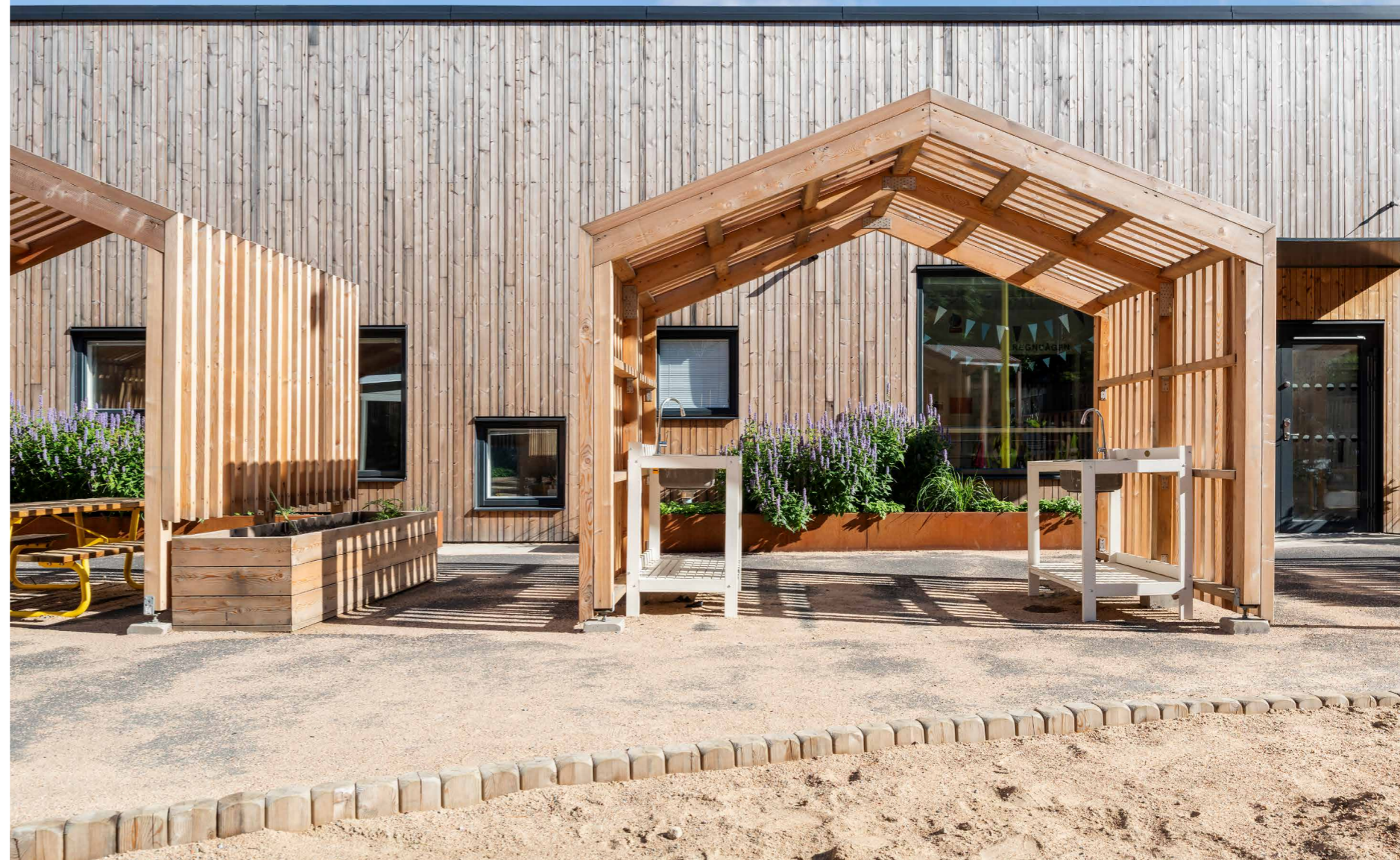
– I spåren av pandemin och den ökade flexibiliteten att arbeta hemifrån har våra boendepreferenser förändrats. Hemmet har fått en större betydelse. Före pandemin föredrog unga vuxna generellt sett att bo centralt, men idag är närhet till natur och grönska viktigare än att bo i stadskärnan, enligt vår undersökning, säger Gustav Fornwall, planarkitekt.

Forskning visar att det behöver finnas ett grönområde inom 200–300 meter från bostaden för att det ska utnyttjas ofta av olika människor och därmed ha en positiv effekt på hälsan. I vår undersökning svarar 88 procent av svenskarna att de har tillgång till grönområden inom en radie om 300 meter från sin bostad.

– Givet grönskans effekt på människors hälsa och välbefinnande är närheten till grönområden en viktig faktor för en god och jämlik hälsa. I våra bostadsprojekt arbetar vi därför alltid nära tillsammans med landskapsarkitekter, säger Kristoffer Roxbergh.

Givet grönskans effekt på människors hälsa och välbefinnande är närheten till grönområden en viktig faktor för en god och jämlik hälsa. I våra bostadsprojekt arbetar vi därför alltid nära våra landskapsarkitekter.

KRISTOFFER ROXBERG, ARKITEKT PÅ WHITE

Vi vill minska segregation och öka människors hälsa och välmående. Att inkludera handlar för oss om att ta tillvara på behov och förutsättningar hos de boende, på platsen och i staden. Att lyssna. Och se möjligheter med andras ögon. Det är vad vi kallar demokratisk bostadsarkitektur för alla.

Omvandling av kontor till bostäder

Det finns stora ekonomiska och miljömässiga vinster i att omvandla befintliga byggnader till bostäder och ta vara på det som redan är byggt. Men för att lösa bostadsbristen kommer även nyproduktion att vara nödvändigt.

– När vi bygger nytt är det lika viktigt att bygga klimatneutralt som att främja en hållbar livsstil för de boende. Nyproduktion är enormt resurskrävande, så att effektivisera och transformera befintliga fastigheter är ett måste om vi ska uppnå klimatmålen, säger Anna Graaf, hållbarhetschef.

Flera kommersiella lokaler och kontor gapar tomma när handeln har det tufft och när allt fler arbetar hemifrån. Ofta handlar det om mycket attraktiva lägen och byggnader. Att omvandla dessa lokaler till bostäder har flera mervärden.

– Bostäder och kontor i samma områden bidrar till mer levande stadsrum och en mer effektiv markanvändning. Men att ställa om befintliga fastigheter från ett användningsområde till ett annat är komplicerat. Det kräver både ingrepp i lagstiftningen och en bättre samverkan för att det ska ske i större skala, säger Gustav Fornwall, planarkitekt.

Rapport.

BEHOVEN, HINDREN OCH MÖJLIGHETERNA MED ATT STÄLLA OM LOKALER OCH BYGGNADER

Tillsammans med Fastighetsägarna har vi kartlagt processen och hindren för att genomföra transformationsprojekt. Vi har även listat sex konkreta åtgärder som skulle underlätta processen samt tagit fram en gemensam spelplan för ett mer effektivt och hållbart nyttjande av befintliga fastigheter.

Läs mer i rapporten *Flexibla Fastigheter*.

Tjänst.

KLIMATNEUTRALA BYGGNADER FULLT MÖJLIGT

Från och med år 2028 måste alla byggnader vara utsläppsfria enligt EU:s direktiv om energieffektivitet. Det positiva i detta är att vi kan bygga klimatneutralt redan idag. Vi har bevisat att det går att göra i flertalet projekt och utan att tumma på den arkitektoniska kvaliteten.

Läs mer om hur vi skapar klimatneutrala byggnader:

Energieffektiva bostäder hög prioritet

En rad extrema omvärldshändelser har fått svenskarna att hushålla mer med elen – och inte bara tillfälligt. Detta i kombination med EU:s gröna giv och ökade krav på hållbara finanser driver på omställningen till klimatneutralitet, där minskad energianvändning är en hörnsten. Därför måste vi bygga mer energieffektivt när vi bygger nytt samt öka renoveringstakten av äldre byggnader med sämre energiprestanda.

Glädjande nog visar vår Novus-undersökning att energieffektivitet är något som svenska folket prioriterar högt. Vinterns skenande elpriser och risk för energibrist har gjort att svenskarna blivit mer medvetna om sin energianvändning. Hela 72 procent av svenska folket uppger att energikrisen har fått dem att minska sitt hushålls energiförbrukning. Och 78 procent svarar att energikrisen har gett bestående effekter på deras energiförbrukning – att de kommer att

behålla förbrukningen på samma nivå även om priserna återgår till "det normala".

– Hur mycket energi en byggnad förbrukar är starkt kopplat till dess gestaltning. Det handlar bland annat om byggnadens form och volym, hur vi optimerar ytorna, att dagsljuset utnyttjas, hur väl vi isolerar och vilka material vi väljer, säger Anna Graaf, hållbarhetschef.

Genom kloka design- och materialval är det möjligt att skapa energieffektiva hus med låg energiförbrukning och där den energi som används är förnybar. I en klimatneutral byggnad minimeras utsläppen av växthusgaser från material, energi och produktion genom hela dess livscykel.

– Hur vi bor påverkar klimatet och klimatavtrycket i en bostad beror på hur man betar sig i den. Som arkitekter är det därför viktigt att bostaden både uppmuntrar till och underlättar för att bo och leva hållbart, säger Kristoffer Roxbergh, arkitekt.

Hur vi bor påverkar klimatet och klimatavtrycket i en bostad beror på hur man betar sig i den. Det därför viktigt att bostaden både uppmuntrar till och underlättar för att bo och leva hållbart

KRISTOFFER ROXBERGH, ARKITEKT PÅ WHITE

73%

av svenskarna tycker att det är viktigt med en energieffektiv bostad om de skulle flytta idag.

Hur mycket energi en byggnad förbrukar är starkt kopplat till dess gestaltning. Det handlar bland annat om byggnadens form, materialval, hur vi optimerar ytorna, att dagsljuset utnyttjas och hur väl vi isolerar.

ANNA GRAAF, HÅLLBARHETSCHEF PÅ WHITE

Genom att arbeta mer resurseffektivt när vi skapar städer, infrastruktur och transportsystem gör vi vad vi kan för att inte påskynda klimatförändringar. Climate Innovation District i Leeds i Storbritannien är ett sådant exempel. Här har vi förvandlat ett centralt industriområde till en hållbar, grön, blandad stadsdel med 516 lågenergihus.

Transport & infrastruktur.

Trots att luftföroreningar har negativa effekter både på folkhälsan och klimatet har otaliga städer fortfarande tungt trafikerade vägar – mitt i stan. Vad skulle vi få för städer om vi omvandlade dessa trafikleder till nya offentliga stadsrum? Vårt tävlingsförslag för centrala Stuttgart, Tyskland, visar upp exempel på hur vi kan utforma mer hållbara och resilienta städer.

KAPITEL 4 TRANSPORT OCH INFRASTRUKTUR – TILLBAKAGÅNG FÖR BILEN

Tillgänglighet är möjligheten och enkelheten för människor att komma åt och använda sig av varor, tjänster och det offentliga rummet. Varken läge eller tillgänglighet är något givet, utan något som skapas och påverkas av stadsbyggande och det sätt de byggda miljöerna är sammankopplade. Det är det som styr hur och var vi rör oss, möts och nyttjar våra städer.

I takt med att befolkningen växer förändras våra städer. År 2050 beräknas 70 procent av världens befolkning bo i stadsområden. Det innebär att vi dels behöver utforma nya stadsmiljöer, dels att befintliga stadsmiljöer behöver transformeras för att bli mer hållbara.

Några konsekvenser med urbaniseringen är långa pendlingsavstånd, trängsel, luftföroreningar, trafikstockning och minskad social interaktion mellan människor i olika stadsdelar. Samtidigt tillägnas stora delar av staden fortfarande åt bilar – både dess framkomlighet och förvaring.

– Hur vi transporterar oss i våra städer är starkt bidragande till många av dagens klimat- och miljöproblem. Trots att

luftföroreningar har negativa effekter både på folkhälsan och klimatet har otaliga städer fortfarande många hårt trafikerade vägar – i stadskärnorna. Vad skulle hända om vi omvandlade dessa vägar till offentliga rum som knyter ihop olika stadsdelar och privata kvarter? säger Gustav Fornwall, planarkitekt.

22%

av svenskarna åker kollektivt till jobbet.

32%

av svenskarna kan tänka sig att byta ut bilen mot ett mer hållbart färdmedel.

Med sina öppna vyer över Mälaren och Södermalms höjder, frodiga planteringar och många sittplatser på soffor, sittmurar, konsolbrygga och en gradängtrappa som byggs med utsikt över Slussens mest dramatiska vyer, ska Munkbrokajen bli en social hub och målpunkt. Ambitionen är att skapa en bilfri kärna mitt i staden och genom att separera kajstråket från både cykel- och biltrafik ska Munkbrokajen vara en trygg, färdig för både cyklister och gående.

Statistiken antyder att det finns stor potential att förbättra cykelmobiliteten, framför allt i storstäderna. Det skulle också skapa fler möjligheter till mänskliga interaktioner och bryggor mellan olika stadsdelar, områden och samhällsgrupper.

VIKTORIA WALLDIN, SOCIALANTROPOLOG PÅ WHITE

Topplista.

LÄNEN DÄR FLEST MÄNNISKOR TAR CYKELN TILL JOBBET/SKOLAN

1. Örebro • 24 %
2. Östergötland • 23 %
3. Uppsala • 20 %
4. Skåne • 20 %
5. Kronoberg • 19 %

Tillgänglighet – en grundförutsättning för livskvalitet och rättvisa

En global likväl som nationell målsättning är att allt arbete med utveckling av städer och stadsmiljöer ska vara socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart. 15-minutersstaden är ett stadsplaneringskoncept som fokuserar på tillgänglighet för ökad hållbarhet och där Paris är en föregångare.

Konceptet bygger på att skapa kvarter och stadsdelar där invånarna kan klara av alla sina basala behov inom 15 minuters gång- eller cykelväg från sin bostad, t.ex. skolor, vårdcentral, butiker och natur. Det syftar till att skapa en mer flerkärnig stad med mindre biltrafik och föroreningar, där det finns flera centrum inom ett område. I Sverige anser 59 procent av svenskarna att de upplever att platsen de bor på uppfyller konceptet 15-minutersstaden.

Det framkommer i vår Novus-undersökning. Skåne är det län där flest svarar att platsen uppfyller konceptet (64 procent). Motsvarande siffra i Jämtland är 48 procent, vilket är den lägsta av alla län.

– Att samla service, underhållning, butiker, kontor m.m. i stadskärnan är en självklarhet. Men närhet till detta ska alltid finnas, oavsett om man bor i innerstaden eller ytterområdena. Tillgänglighet är en viktig markör när det kommer till rättvisa och god livskvalitet, varför 15-minutersstaden är extra eftersträfvärd när vi utvecklar och transformerar ytterområden och mindre orter, säger Gustav Fornwall, planarkitekt.

För att konceptet inte ska hämma diversiteten är det dock av yttersta vikt att de olika stadsdelarna fortfarande är strategiskt sammankopplade med varandra.

Mer aktivitet, lek och rörelse i gaturummet och nya stadsmiljöer för alla. Det är visionen för Stockholms framtidsator, ett pilotprojekt där tre utvalda gator intill skolor nu omvandlas till smarta gator med plats för strandhäng, odlingsglädje och lekfullt lärande.

6 av 10

svenskar upplever
att platsen de
bor på uppfyller
15-minutersstaden.

Topplista.

DETTA SKULLE FÅ FLER ATT VÄLJA KOLLEKTIVTRAFIKEN

1. Lägre biljettpriser • 42 %
2. Fler avgångar • 27 %
3. Smidigare byten på vägen • 16 %
4. Tidtabeller som följs/färre förseningar • 13 %
5. Kortare avstånd till närmsta hållplats/station • 12 %

Gators funktioner och användning – mer sociala och mindre trafikala

Några återkommande önskemål i hela vår Novus-undersökning är efterfrågan på fler grönområden, parker, gågator, torg, utserveringar och mötesplatser, i såväl stadskärnan, i det offentliga rummet som i bostadsområdet. För att det ska vara genomförbart behöver bilens närvaro i våra städer begränsas drastiskt.

– Det är inte sällan som de mest attraktiva platserna i det offentliga rummet är planerade för bilar i stället för människor. Det finns en stor potential i att utforma gator så att dess funktioner går från att vara övervägande trafikala till att bli mer sociala, ekologiska och flexibla. Först då kan vi skapa de lummiga och levande mötesplatserna som efterfrågas och samtidigt göra våra städer mer ekosystemvänliga och motståndskraftiga mot klimatförändringarna, säger Cecilia Jarlov, landskapsarkitekt.

När det kommer till hur svenskarna transporterar sig uppger drygt varannan svensk att de vanligtvis tar bilen till jobbet och bland dem svarar 59 procent att de inte kan tänka sig att byta ut bilen mot ett mer hållbart färdmedel.

– För att kunna skapa de miljöer som svenskarna vill se mer av måste fler människor förlika sig med tanken att välja bort bilen. Det kräver dock en infrastruktur som underlättar för alternativa och mer hållbara färdmedel, såsom gång- och cykelbanor och en välfungerande och utbyggd kollektivtrafik, säger Anna Graaf, hållbarhetschef.

Vår Novus-undersökning visar att 22 procent av svenskarna åker kollektivt till jobbet, skolan eller annan dagverksamhet. I Stockholms län är det närmare hälften (48 procent) som utnyttjar kollektivtrafiken till jobbet och som gör det minst varannan dag. Däremot är det bara 9 procent av stockholmarna som cyklar till jobbet.

– Statistiken antyder att det finns stor potential att förbättra cykelmobiliteten, framför allt i storstäderna. Det skulle också skapa fler möjligheter till mänskliga interaktioner och bryggor mellan olika stadsdelar, områden och samhällsgrupper, säger Viktoria Walldin, socialantropolog.

Göteborgs stad och Västtrafik planerar att utöka färjetrafiken över Göta älv. När planeringsarbetet med att skapa nya och uppgradera befintliga färjelägen pågår har göteborgska elever i årskurs 1 och 4 fått vara med och bestämma hur hållplatserna ska se ut.

Omslag: Forumtorget mitt i Uppsala är en av stadens främsta samlingspunkter. Andrummet mitt i shoppingstråket har utvecklats till ett generöst torg där huvudattraktionen är den 65 meter långa soffan som bjuder in till både aktivitet och vila.

BILDER

Måns Berg, Erik Cronberg, Anders Bobert, Peter Westrup, Sven Burman, Ken Pils, Walk the Room, Magnus Wahman, James Silverman, Camilla Svensk, Erva Visuals, Paul Riddle, Visulent, White View & White Arkitekter

FORMGIVNING

Helena Ryhle

KONTAKT

Miriam Tjernström, kommunikationsschef,
miriam.tjernstrom@white.se

Denna rapport publiceras även på vår hemsida, www.whitearkitekter.com

© White arkitekter AB 2023

White Arkitekter är ett av Skandinavians ledande arkitektkontor. Vi arbetar med hållbar arkitektur, design och stadsutveckling i en internationell kontext för nuvarande och kommande generationer. Vår mission är att, med arkitektens kraft, driva omställningen till ett hållbart liv. Vår vision är att 2030 ska alla våra projekt vara formstarka och klimatneutrala. Vi är ett medarbetarägt arkitektkollektiv som utgörs av drygt 700 medarbetare med närvaro i Sverige, Norge, Storbritannien, Tyskland, Kanada och Östafrika.

PRATA MED OSS!

whitearkitekter.com/se
[@whitearkitekter](https://www.instagram.com/whitearkitekter)